

Obrazové publikace vzniklé ke 40. výročí roku 1968 v Československu

Jaroslav Pažout

Pokus o reformu socialismu, který v Československu započal po pádu režimu Antonína Novotného na počátku ledna 1968 a který bývá označován jako „pražské jaro“, představuje bezesporu velmi významnou, byť krátkou etapu československých moderních dějin. Násilný zásah vojsky pěti států Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a následná tzv. normalizace pak na dlouhou dobu určily další vývoj země. Čtyřicáté výročí těchto událostí se stalo příležitostí pro poměrně rozsáhlou reflexi, která měla celou řadu podob, od diskusních setkání, televizních a rozhlasových pořadů, výstav až po vydání řady publikací. Tento text si klade za cíl upozornit na publikace obrazového charakteru, tedy na fotografické publikace a katalogy k výstavám. Vzhledem k velkému zájmu o téma tzv. pražského jara a okupace Československa v srpnu 1968 u příležitosti kulatého výročí a také ke skutečnosti, že jednotlivé publikace vydané v roce 2008 nemohly být ještě dostatečně podchyceny bibliograficky, si ale nemůže klást nárok na úplnost.

Tricetiletý fotograf Josef Koudelka se 20. srpna 1968 vrátil z Rumunska, kde fotografoval Romy – pracoval tedy na tématu, kterému se vedle divadelní fotografie věnoval intenzivně již několik let. V Praze bydlel shodou okolností na Vinohradech nedaleko budovy Československého rozhlasu, kde se odehrály nejtvrdší a nejkrvavější střety okupace. Bezprostředně po příjezdu prvních tanků do Prahy vyběhl stejně jako stovky dalších občanů do ulic. Zde podle dobových svědectví v jakémsi transu působivě zachytil prakticky od počátku prvních sedm dní okupace. Několik fotografií se díky kunsthistoričce Anně Fárové a kurátorovi Smithsonian Institute ve Washingtonu Eugenu Ostroffovi podařilo vyvést do Spojených států. Ostroff ukázal záběry svému příteli, fotografovi Elliotu Erwittovi, který byl v tu dobu prezidentem prestižní agentury Magnum Photos. K prvnímu výročí okupace tak byla v mnoha mezinárodních časopisech zveřejněna Koudelkova reportáž ze srpna 1968. Ve snaze uchránit jeho osobu i rodinu byla publikována anonymně. Téhož roku získal Koudelka významnou cenu, zlatou medaili Roberta Capy, kterou ovšem oficiálně udělil Overseas Press Club „neznámému fotografovi“. Koudelka z obavy před odhalením

využil v roce 1970 pozvání agentury Magnum Photos k cestě do západní Evropy s cílem zdokumentovat život Romů k tomu, aby emigroval. K autorství fotografií se Koudelka veřejně přihlásil až v roce 1984 po smrti svého otce, kdy pominula hrozba represí vůči jeho rodině. Mezitím se stal členem agentury Magnum Photos, v jejímž pařížském sídle je uložena většina jeho negativů. O proslulosti, kterou si Koudelka získal, svědčí i to, že jeho fotografie má ve svých sbírkách řada elitních muzeí. V Československu byly poprvé publikovány v roce 1990 v samostatné příloze časopisu Respekt. Po čtyřiceti letech od okupace Československa, kterou tak působivě zachytil, vydal Koudelka v nakladatelství Torst unikátní soubor svých fotografií pod názvem **Invaze 68**. Většina z vybraných 249 fotografií ještě nikdy nebyla zveřejněna. Kniha obsahuje též historický úvod z pera Jaroslava Cuhry, Jiřího Hoppeho a Jiřího Suka, poznámku Ireny Šorfové věnovanou osudům Josefa Koudelky i jeho fotografického celku a citace oficiálních prohlášení a dobových svědectví dokreslující tehdejší atmosféru. Publikace je uvozena Koudelkovým věnováním: „Mým rodičům, kteří tyto fotografie nikdy neviděli.“

Fotoreportér deníku Smena Ladislav Bielik zachytil v srpnu 1968 ve 187 černobílých snímcích první okupační dny v Bratislavě. Jeden z nich z 21. srpna zobrazující muže s odhalenou hrudí stojícího před tankem se hned po svém vzniku stal symbolem odporu proti vojenské intervenci. Po prvním zveřejnění v deníku Smena 22. srpna 1968 byla tato fotografie bez souhlasu autora rozšiřována mnoha světovými tiskovými agenturami i periodiky a uveřejněna v řadě publikací nebo filmech. Ocitla se též v několika výběrech nejvýznamnějších fotografií 20. století. Většinou byla publikována bez uvedení jména autora, nebo pod jménem chybným, často se špatnou popiskou (někdy byl její děj kladen do Prahy, v jedné české učebnici dokonce vyšla jako ilustrace maďarského povstání v roce 1956 atd.). Manželka a děti Ladislava Bielika proto měli po roce 1989 velké problémy s uplatněním svého dědického práva. Uspěli především díky nálezu negativů, které Bielik z obavy ze Státní bezpečnosti pečlivě uschoval. Reprodukce těchto negativů přináší jazykově slovensko-anglická publikace **August 1968**. Jejich formátu byl uzpůsoben i netypický obdélníkový tvar knihy (23 x 49 cm). Některé snímky z Bielikovy série jsou v ní reprodukovány i standardním způsobem, stejně jako materiály z další jeho tvorby, v které se věnoval především sportovní fotografii. Knihu doprovází poměrně rozsáhlý textový komentář. Jeho úvod je věnován obecně tzv. pražskému jaru a jeho hlavním protagonistům. Dále zde nalezneme rozsáhlé pasáže o samotném autoru Ladislavu Bielikovi. Jádrem textu spočívá ve sledování osudů Bielikovy nejslavnější fotografie, včetně jejího využívání v západních médiích a zkreslování jejího obsahu. Text sleduje i životní příběh muže na fotografii, kterým byl bratislavský instalatér Emil Galla,

otec čtyř dětí, jenž v roce 1971 pod vlivem hlubokých depresí skoncoval se životem. V knize se dále dočteme např. o vzniku dalších Bielikových fotografií z prvních okupačních dnů nebo o působení deníku *Smena* v této době. Ladislav Bielik byl po nástupu tzv. normalizace pod neustálým dozorem tajné policie, v roce 1975 musel opustit redakci sportovního týdeníku *Štart*, kde pracoval od roku 1971 po odchodu ze Smeny. V roce 1984 tragicky zahynul během výkonu svého povolání při automobilových závodech do vrchu konaných nedaleko Budapešti. Nedočkal se tak obecného uznání svého autorství fotografií z bratislavských ulic srpna 1968 ani jejich opětného publikování na Slovensku a prezentace na různých výstavách doma i v zahraničí po roce 1989.

Publikaci s Bielikovými fotografiemi vhodně doplňuje obrazová monografie slovenského Ústavu paměti národa **August '68. Okupácia a občiansky odpor na Slovensku v obrazových dokumentoch Archívu Ústavu paměti národa**. V této knize opatřené paralelním slovensko-anglickým textem úvodu i popisem byly publikovány dosud neznámé fotografie a letáky uložené v archivu ústavu. Cílem práce bylo podle editora publikace Radoslava Ragače doplnit dosud převažující vizuální obraz okupace, která je i na Slovensku známa hlavně na základě bohatých a dramatických záběrů z pražských, a poněkud méně (a i to díky fotoreportérovi Ladislavu Bielikovi) z bratislavských ulic. Kromě obrazových dokumentů z Bratislavy proto obsahuje ve velké míře exempláře z dalších slovenských regionů, především ze středního a východního Slovenska. Část publikovaného materiálu pochází z archivních fondů vzniklých činností Státní bezpečnosti. Pouze v jednom případě se jednalo o fotografii vyhotovenou přímo příslušníkem Státní bezpečnosti, ostatní fotografie a letáky byly StB zabaveny. Ze zabavených materiálů se bohužel do dnešní doby dochovalo pouze torzo, většinou jen z území východního Slovenska. Druhou část publikovaných fotografií získal Ústav paměti národa vlastní akviziční činností, např. z osobního fondu Jána Kučeráka, novináře působícího v roce 1968 v banskobystrických novinách *Smer*, který po srpnu 1968 emigroval do Kanady.

Řadu Bielikových a Koudelkových fotografií, ale samozřejmě i mnohé jiné, obsahuje obsáhlá fotografická publikace **1945 Osvobození/Liberation, 1968 Okupace/Occupation**, která doprovázela stejnojmennou výstavu Pražského domu fotografie konanou 5. 8. – 28. 9. 2008 ve Výstavní síni Mánes v Praze. Kurátorkou celého projektu porovnávajícího atmosféru „příchodu“ sovětských vojsk do Československa v roce 1945 a 1968 byla Dana Kyndrová. Část knihy věnovaná osvobození Československa v roce 1945, jež je uvedena básní Vladimíra Holana „Rudoarmějci“ z roku 1946, obsahuje – řazeno chronologicky podle postupu sovětské armády – blok fotografií ze Slovenska, dále z Čech a Moravy a na závěr pak z Prahy

(odtud je stejně jako pro rok 1968 fotografií nejvíce). Druhá, obsáhlejší část publikace, která začíná textem slavné písně Karla Kryla „Bratříčku, zavírej vrátka“, je také členěna teritoriálně. Jednotlivé skupiny fotografií ukazují dramatické srpnové dny roku 1968 v Praze, Bratislavě, na Moravě a v Liberci. Vedle záběrů z československých ulic jsou zde reprodukovány i některé protiokupační plakáty. Na výstavě i v doprovodné publikaci byla použita kromě materiálů z ČTK, muzeí a fotografických agentur též celá řada fotografií ze soukromých sbírek. Vedle obecně známých snímků je zde možno vidět celou řadu dosud nepublikovaných fotografií. Kniha je doplněna textem historika Jiřího Fiedlera, který především z vojensko-politického hlediska analyzuje sovětskou politiku vůči Československu od konce druhé světové války do roku 1968 a souvislosti mezi přítomností sovětské armády na československém území v letech 1945 a 1968. Kladem knihy je její jazyková dvojjazyčnost, vedle českých textů obsahuje i jejich anglické překlady.

Výrazně obrazový charakter má publikace Ústavu pro studium totalitních režimů **Oběti okupace**. Její autoři (Milan Bárta, Lukáš Cvrček, Patrik Košícký a Vítězslav Sommer) se v ní věnují lidským obětem okupace Československa. Na základě širokého pramenného výzkumu – kromě úředních dokumentů a dobové publicistiky pracovali též se vzpomínkami pamětníků, především pozůstalých po obětech – se snažili přinést pokud možno co nejkomplexnější a často i zatím nepublikovaná fakta o okolnostech úmrtí československých občanů způsobených příslušníky okupačních jednotek na území Československa od 21. srpna do konce roku 1968. Autorům se podařilo uvést na pravou míru některé tradované nepřesnosti a omyly. Přezkoumali především počet obětí (108 osob), do něhož započítali i ty československé občany těžce zraněné především při dopravních nehodách souvisejících s invazí, kteří zemřeli až později v nemocnici a neobjevili se tak ve statistikách Veřejné bezpečnosti a prokuratury. K řadě jednotlivých případů úmrtí byla získána nová fakta. Publikace je složená ze dvou základních částí. Úvodní studie se věnuje politickým a vojenským okolnostem okupace a zachycuje i její bezprostřední důsledky. Je v ní dále popsána trestná činnost příslušníků okupačních vojsk, způsoby jejího šetření československými státními orgány, snaha o zjištění a potrestání konkrétních viníků a o odškodnění obětí a jejich pozůstalých. Druhá část – rozdělená podle tehdejšího krajského členění – se věnuje průběhu okupace jednotlivých měst nebo regionů, v nichž v souvislosti s invazí zahynuli českoslovenští občané, a okolnosti těchto úmrtí popisuje. Text je hojně doplněn citacemi ze vzpomínek očitých svědků nebo z dobových dokumentů. Tato druhá část pak v neposlední řadě obsahuje medailony jednotlivých obětí, vypracované často na základě vzpomínek pozůstalých. Podstatnou částí náplně knihy je velké množství fotografií z archivů a ji-

ných institucí a také ze soukromých sbírek. Velmi často se jedná o dosti drastické snímky, jako jsou např. fotografie ohořelých těl sedmileté dívky a její babičky, které zahynuly na Liberecku při výbuchu a následném požáru sovětského cisternového vozu. Hlavním přínosem celé publikace je, že žádná oběť okupace nezůstala anonymní.

U příležitosti čtyřicátému výročí okupace Československa připravila obecně prospěšná společnost Spacium, která se zaměřuje na obohacení, oživení a kultivaci veřejných městských prostranství v Liberci prostřednictvím nejrůznějších uměleckých aktivit, cyklus nazvaný *Liberecká svědectví*. V rámci tohoto cyklu vznikl ve spolupráci s řadou dalších institucí soubor sestávající se ze dvou knih (**Srpen 1968 v Liberci** a *Socha a město Liberec 1969*) a dvou CD disků obsahujících mluvený pořad (*Probuzení 1968*) a DVD s televizním dokumentem (*Liberecká svědectví – jiné osudy*). První výše uvedená kniha představuje pestrý soubor textů a fotografií k průběhu okupace Liberce v srpnu 1968 a jejím důsledkům. Podstatnou část publikace tvoří historické pasáže Jindřicha Marka přibližující tehdejší události v Československu se zaměřením na Liberec. Dočteme se v nich o politickém a společenském vývoji v Československu od ledna 1968, o průběhu invaze a odporu proti ní, o situaci v tehdejší Československé lidové armádě a o násilném potlačení občanských demonstrací konaných u příležitosti prvního výročí okupace v roce 1969, které v Liberci patřily k těm nejbouřlivějším. Nejcennější část knihy představují vzpomínky pamětníků okupace Liberce, včetně příbuzných jejích obětí či Václava Havla, který v době invaze náhodou pobýval v Liberci se svým přítelem, hercem Janem Třískou. Zajímavé je dále třeba svědectví vůdce party trampů pomáhající představitelům politické moci ve městě při protioкупаčních akcích a udržování pořádku Josefa Novotného alias Faráře nebo chirurga Václava Cihláře o tehdejší dramatické situaci v liberecké nemocnici.

Knihy *Socha a město Liberec 1969*, sestavená Ivonou Raimanovou, je věnována stejnojmenné sochařské výstavě, která před devětatřiceti lety znamenala klíčový moment ve vývoji československého sochařství ve veřejném prostoru. Podstatnou součást publikace tvoří fotografie autorů účastnících se této významné výstavy a především jejich děl, která byla v létě 1969 umístěna v libereckých ulicích. Texty Ivony Raimanové, Jiřího Šetlíka a tehdejší ředitelky Oblastní galerie v Liberci a kurátorky výstavy Hany Seifertové pak představují nejen okolnosti vzniku a průběh výstavy, ale zasazují ji i do celkového kulturního vývoje Liberce v 60. letech 20. století. Zvukové nosiče přinášejí dokumentární pořad vytvořený Pavlem Miloslavem Michalem v roce 1998 u příležitosti třicátého výročí okupace k uctění památky jejích libereckých obětí. Autor v dramatických srpnových dnech roku 1968 působil jako redaktor libereckého rozhlasu a komentoval mj. pohřeb obětí okupace v libereckém krematoriu. Tento pořad se sklá-

dá z dobových nahrávek dokumentujících nejen situaci v Liberci, ale též v celé republice doprovázených autorským komentářem. Pořad obsahuje řadu dobových záznamů, z kterých i dodnes mrazí. Jako příklad je možno uvést část rozhlasové reportáže z pohřbu šesti obětí invazních sil v libereckém krematoriu. Disky jsou doplněny nahrávkami vysílání svobodného Československého rozhlasu z 21. srpna 1968 a záznamem úvodní části projevu Alexandra Dubčeka předneseného po jeho návratu z Moskvy. Velice zajímavý a emotivně nejpůsobivější je dokumentární film Jany Hádkové vzniklý spoluprací České televize a společnosti Spacium Liberecká svědectví – jiné osudy. Vypovídá o průběhu okupace Liberce v srpnu 1968, především je však věnován občanům zabitým nebo zraněným během invaze. Film obsahuje řadu dobových filmových záznamů a fotografií z okupace Liberce; velice působivé jsou především výpovědi zraněných osob či pozůstalých po obětech okupace.

K nejvýznamnějším tématům hektické diskuse v rámci rozvíjející se občanské společnosti po lednu 1968 patřila bezesporu otázka politické perzekuce po únoru 1948 a rehabilitace jejích obětí. Hájení zájmů bývalých politických vězňů a snahu o jejich rychlou rehabilitaci si kladl za cíl Klub 231 (K 231), jehož název byl odvozen od zákona č. 231 Sb. na ochranu republiky, podle kterého byla většina politických vězňů souzena. K 231 se oficiálně ustavil 31. března 1968 a zkrátka fungovaly ve všech krajích a většině okresech jeho výbory. Připomenout tento významný fenomén tzv. pražského jara si kladla za cíl výstava Ústavu pro studium totalitních režimů **Aby se to už neopakovalo** (odkazuje na nápis z transparentu vyvěšeného během zakládací schůze klubu) a stejnojmenný katalog k této výstavě. Hlavní těžiště projektu spočívalo samozřejmě v krátkém období několika měsíců roku 1968, kdy vztah reformě komunistického vedení země ke klubu ukázal zřetelné limity tzv. obrodného procesu. Autoři výstavy i publikace (Petr Blažek, Tomáš Bursík, Josef Halla a Jiří Hoppe) však neopominuli ani téma poučivé politické represe a podmínek věznění v tomto období, osudy členů klubu po ukončení činnosti v září 1968, organizace bývalých politických vězňů v exilu a jejich postavení po roce 1989. Součástí katalogu je i DVD se zvukovým záznamem průběhu zakládajícího shromáždění klubu na Žofíně 31. března 1968. Vzhledem ke zvolenému malému formátu katalogu slouží výrazně zmenšené reprodukce řady dokumentů pouze jako ilustrativní materiál. Pro ty, kteří se chtějí do publikovaných dokumentů začíst, lze doporučit internetové stránky Ústavu pro studium totalitních režimů, kde je možno výstavu i katalog studovat zvětšeně (<http://www.ustrcr.cz/cs/k-231>).

V roce 2008 připravil Národní archiv cyklus panelových výstav pod názvem **Osmičky v dějinách českých zemí**. Projekt zahrnoval vybrané dějinné mezníky v českých (československých) dějinách, jejichž společ-

ným jmenovatelem byla osmička na konci letopočtu. V rámci projektu byly veřejnosti představeny události z let 1848, 1918, 1938, 1948 a 1968. Základní ideou výstav bylo ukázat konkrétní rok jako kaleidoskop událostí s důrazem na ty zásadní. Ke každé panelové výstavě byl připraven i katalog. Výstavu i doprovodný katalog k roku 1968, jejichž autorem byl Jaroslav Pažout, sledovaly události tohoto roku od pádu Antonína Novotného na začátku ledna 1968 až do jeho konce, který byl ve znamení nástupu tzv. zdravých sil a zároveň i odporu veřejnosti proti postupující tzv. normalizaci. Akcent byl položen na vývoj politický, nechybí ovšem ani dokumenty vztahující se ke kulturněspolečenskému životu země. Velký prostor byl věnován průběhu okupace Československa v srpnu 1968 a odporu proti ní. Náplní výstavy i katalogu byly vzhledem k archivní povaze celého projektu v první řadě písemné dokumenty, které jsou ovšem doplněny i o fotografie a letáky. Většina materiálů pochází z fondů a sbírek Národního archivu, využity byly ovšem i jiné zdroje, včetně soukromých archivů. Za zmínku stojí např. dosud nepublikované fotografie z okupace Karlových Varů sovětskými vojsky ze soukromého archivu Josefa Hally. Podobně jako v případě výstavy ke Klubu 231 lze také zde odkázat na internetové stránky, na kterých jsou všechny panelové výstavy k „osmičkovým rokům“ včetně katalogů – v lepší obrazové kvalitě než katalogy „papírové“ – zveřejněny (<http://www.nacr.cz/vystavy/osmicky/menu.aspx>).

Vývoji Liberce v 60. letech 20. století a okupaci města v srpnu 1968 byla věnována výstava Severočeského muzea v Liberci nazvaná prostě **Liberec 1968**, jejímiž autory byly Markéta Lhotová a Jan Mohr. K výstavě byl vydán i stejnojmenný katalog, který se – stejně jako vlastní expozice – skládá ze dvou do značné míry samostatných částí. První je věnována kulturněhistorickému vývoji Liberce v 60. letech 20. století. Můžeme sledovat architektonickou proměnu vzhledu města včetně působení mladé generace architektů sdružených posléze okolo SIAL (Sdružení inženýrů a architektů Liberecka) založeného v roce 1968 Karlem Hubáčkem, autorem světově proslulého vysílače a hotelu na Ještědu (s jeho stavbou se započalo r. 1966). Velká pozornost je věnována uměleckému kvasu umožněnému politickým uvolněním v zemi. Připomenuty zde jsou např. sochařské výstavy snažící se reagovat na soudobý trend vývoje tohoto oboru ve světě či liberecká divadelní scéna včetně legendárního Studia Ypsilon. Stranou nebyla ponechána ani proměna všedního dne běžného občana včetně bytového zařízení a spotřební techniky. V této souvislosti samozřejmě musel být zmíněn rozvoj spotřebního průmyslu v Liberci a okolí a fenomén Libereckých výstavních trhů. Druhá část se po krátkém úvodu o politickém vývoji v Liberci na jaře 1968 věnuje průběhu okupace, který zde patřil k nejtragičtějším v celé zemi. Katalog nabízí řadu svědectví o spontánním odporu občanů proti okupaci. Závěr je věnován postupně

likvidaci reforem, které nemohla zabránit ani vystoupení studentů v listopadu 1968 a v prvních měsících roku 1969 či demonstrace u příležitosti prvního výročí okupace v srpnu 1969, brutálně potlačené československými ozbrojenými složkami. Na výstavě i v katalogu mohly být představeny vedle např. slavné fotografie tanku č. 314 ničícího podloubí před libereckou radnicí od Václava Toužimského též bohaté materiály z fondů Severočeského muzea v Liberci, z nichž mnohé byly v době normalizace v muzeu ukrývány a objeveny teprve při jeho nedávné rekonstrukci. Použity byly i navracené materiály, které v období tzv. normalizace v muzeu zabavila Státní bezpečnost.

Archiv Severoatlantické aliance a český Vojenský ústřední archiv připravily výstavu věnovanou mezinárodnímu kontextu tzv. pražského jara, která se konala 17. – 30. září 2008 v sídle NATO v Bruselu. Zároveň byla vydána doprovodná publikace **The Czechoslovak crisis of 1968-69 in an international context**, obsahující výběr dokumentů z této výstavy. Představuje archivní dokumenty (především zprávy Severoatlantické aliance) a novinové články reflektující situaci v Československu, a také několik protiokupačních letáků z Československa. Publikace je anglicko-francouzská, v těchto jazycích jsou i vybrané dokumenty. Výjimku tvoří pouze několik letáků z Československa, jejichž český text je do angličtiny a francouzštiny přeložen. To jsou bohužel jediné popisky, které publikace obsahuje. Stejně tak v ní chybí jakýkoliv historický úvod, obsahuje pouze stránku a půl dlouhý chronologický přehled událostí. I takto nedostatečně vybavená publikace je ovšem užitečná, umožňuje především seznámení s pohledem Severoatlantické aliance na reformní hnutí v Československu, okupaci země i na počínající tzv. normalizaci.

Čtyřicáté výročí tzv. pražského jara se stalo příležitostí k reflexi nejen v Československu. Univerzita v Udine a organizace Azienda Speciale Palaexpo připravily pod patronátem italského a českého prezidenta a českého předsednictví v Evropské unii v roce 2009 výstavu, která se konala od 16. prosince 2008 do 28. února 2009 v Římě a od 22. května do 30. srpna 2009 v Udine. Zároveň byla vydána publikace, nad níž měla stejně jako nad výstavou supervizi Annalisa Cosentinová. Na obou výstupech tohoto velkého projektu se podílela i celá řada českých institucí, mezi hlavními spolupracovníky jsou uvedeny Národní archiv, Národní galerie, Národní filmový archiv a knihovna samizdatové a exilové literatury Libri prohibiti. Cílem výstavy bylo zachytit proměny československé společnosti v období Pražského jara pomocí dobových fotografií významných československých i zahraničních fotografů a představit některé osobnosti československé kultury tohoto období, zejména literatury a výtvarného umění. Publikace má spíše průřezový charakter a její podstatou jsou kvalitní reprodukce dokumentů:

The Czechoslovak crisis of 1968-69 in an international context

*Forty years ago...
the Warsaw Pact countries' intervention in Czechoslovakia*

***Selection of documents
of the exhibition organised at NATO HQ
from 17 to 30 September 2008***

La crise tchécoslovaque de 1968-69 dans un contexte international

*Il y a quarante ans...
Intervention des pays du Pacte de Varsovie en Tchécoslovaquie*

**Sélection de documents
de l'exposition organisée au siège de l'OTAN
du 17 au 30 septembre 2008**

AUGUST '68

Okupácia a občiansky odpor
na Slovensku
v obrazových dokumentoch
Archívu Ústavu pamäti národa

Occupation and Civil Resistance
in Slovakia in Photo Documents
from the Archives
of the Nation's Memory Institute

SRPEN 1968
V LIBERCI

August '68. Okupácia a občiansky odpor na Slovensku v obrazových dokumentoch Archívu Ústavu pamäti národa/ Occupation and Civil Resistance in Slovakia in Photo Documents from the Archives of the Nation's Memory Institute. Ed. Radoslav Ragač. Bratislava, Ústav pamäti národa 2008. 159 s.

Bárta, Milan – Cvrček, Lukáš – Košícký, Patrik – Sommer, Vítězslav: Oběti okupace. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008. 191 s.

Blažek, Petr – Bursík, Tomáš – Halla, Josef – Hoppe, Jiří: Aby se to už neopakovalo. Katalog k výstavě o dějinách sdružení bývalých politických vězňů K-231. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2008, 83 s.

Bielik, Ladislav: August 1968. Koncepce a editor: Pavel Meluš, autor textů: Eugen Gindl. Bratislava, Slovart 2008. 72 s.

The Czechoslovak crisis of 1968-69 in an international context. Forty years ago... the Warsaw Pact countries' intervention in Czechoslovakia. Selection of documents of the exhibition organised at NATO HQ from 17 to 30 September 2008. [2008]. 98 s.

Koudelka, Josef: Invaze 1968. Praha, Torst 2008. 295 s.

Lhotová, Markéta – Mohr, Jan: Liberec 1968. Publikace ke stejnojmenné výstavě v Severočeském muzeu v Liberci ve dnech 20. 8. – 19. 10. 2008. Liberec, Severočeské muzeum v Liberci 2008. 60 s.

Pažout, Jaroslav: 1968. Osmičky v dějinách českých zemí. Praha, Národní archiv 2008. 93 s.

Praga da una primavera all'altra: 1968-1969. [Roma, Palazzo delle Esposizioni 16 dicembre 2008 - 28 febbraio 2009: Udine, Chiesa di San Francesco 22 maggio - 30 agosto 2009 / mostra e catalogo a cura di Annalisa Cosentino; realizzata da Università degli Studi di Udine e Azienda Speciale Palaexpo]. Udine, Università degli studi di Udine 2008. 229 s.

Srpen 1968 v Liberci (Tomáš Hasil, Markéta Lhotová, Jindřich Marek, Martina Michalová, Jan Šolc). Liberec, Spacium, o. p. s. 2008. 198 s.

Ivona Raimanová – Hana Seifertová – Jiří Šetlík: Socha a město Liberec 1969. Liberec, Spacium, o. p. s. 2008. 140 s.

Probuzení 1968. Námět, scénář, komentář a režie Pavel Miloslav Michal. Liberec, Spacium, o. p. s. 2008

Liberecká svědectví – jiné osudy. Scénář a režie Jana Hádková. Pro Spacium, o. p. s. a Českou televizi vyrobil Krátký film Praha, a. s. 2008. 57 min.

1945 Osvobození/Liberation, 1968 Okupace/Occupation. Sovětská vojska v Československu/Soviet Troops in Czechoslovakia. Praha, Kant 2008. 271 s.

90 let Poštovního muzea

Pavel Čtvrtník – Jan Kramář – Patricia Tošnerová
Praha 2008

Alexandra Špiritová

V roce 2008 vydal POFIS ve spolupráci s Českou poštou, s. p., Poštovním muzeem a Svazem českých filatelistů I. svazek již 25. dílu Monografie československých a českých známek a poštovní historie. Tentokrát je věnován 90 letům Poštovního muzea v Praze. Autory publikace jsou ze všech osob nejpočetnější: bývalý dlouholetý ředitel muzea PhDr. Pavel Čtvrtník, PhDr. Jan Kramář a Mgr. Patricia Tošnerová. Oba posledně jmenovaní jsou přední znalci a historikové muzea. Žel, prvně jmenovaný se již vydání knihy nedožil, zemřel 29. 8. 2008. Proto byla také v záhlaví věnována jeho památce.

Na 208 stránkách autoři provádějí čtenáře historií muzea, jeho sbírkami i stručným přehledem jeho dosavadní činnosti. Autoři provázejí zájemce o osudy muzea od jeho počátku a dlouholeté činnosti v Holečkově ulici až po stěhování do Vávrova mlýna, rozmachu činnosti po zřízení pobočky ve Vyšším Brodě i zoufalstvím nad rozvodněním Vltavy při stoleté vodě v roce 2002, kdy hrozil zánik části výstavních prostor v přízemí Vávrova mlýna. Kladem publikace je přetištění mnoha fotografií, kde u většiny jde o jejich „premiéru“. Setkáváme se tak i s tvářemi průkopníků historie československé pošty.

Historie muzea je časově rozdělena do dvou částí. První část zabírá úsek od jeho založení hned po vzniku Československa v roce 1918 až do roku 1964. Druhá část je dovedena do roku 2008. Zdůvodnění takového dělení uvedli autoři druhé části, Čtvrtník a Tošnerová v předmluvě k ní na straně 61. Je natolik zajímavé a ojedinělé, že stojí se o něm zmínit: první část napsal na základě písemných pramenů Jan Kramář, zatímco druhou část historie muzea sestavili její autoři nejen z písemných pramenů, ale jako dlouholetí pracovníci muzea se snažili podchytit vzpomínky, zkušenosti i svědectví bývalých pracovníků muzea i jeho spolupracovníků. Vznikla tak zajímavá práce obsahující i údaje, které bychom v úředních písemných pramenech samozřejmě těžko hledali, např. postoj nadřízených úřadů, který byl mnohdy ovlivněn politickým pohledem na filatelii jako na zájmovou a málem zbytečnou činnost.

Obě části popisu historie Poštovního muzea jsou doplněny šesti přílohami, které uvítá každý zájemce o ní: přehledy o úředním začlenění muzea, jeho pracovníků i archivních pramenech a literatuře.

Další část publikace obsahuje stručného průvodce sbírkami muzea. Ty jsou děleny do čtyř částí: A – Historické listinné sbírky, B – Trojrozměrné sbírky, C – Knihovní sbírka a D – Sbírka známkové tvorby. I tyto sbírky jsou doplněny obrazovou přílohou prostor v Praze i Vyšším Brodě a zajímavou podkapitolou „Známkové podsbírky pohledem sběratelů“. A je dobře, že tato podkapitola je označena jako „známková“. Ostatní sbírky zdaleka známky neobsahují. Z hlediska poštovní historie je nejzajímavější Historická listinná sbírka. Obsahuje totiž pracovní smlouvy jednotlivých poštovníků, jejich patenty, dále různá úřední oznámení a oběžníky a podobné doklady. Časově ovšem přesahuje oněch 90 let existence muzea.

Obdobné je to i u trojrozměrných sbírek, kde můžeme obdivovat např. pověstné poštovní kočáry aj. Také knihovní sbírka obsahuje vzácné poštovní tisky, lexikony aj. Pro ty, kdo propadli kouzlu filatelie, je ovšem nejzajímavější popis i obrázková dokumentace známkové sbírky.

Závěr publikace k 90 letům Poštovního muzea obsahuje „Přehled krátkodobých výstav a akcí Poštovního muzea a katalog filatelistických materiálů k nim vydaných“. Tato část zaujme především filatelisty, i když i ona má význam pro historiky našeho poštovníctví. Celkem lze říci, že k 90. výročí existence Poštovního muzea v Praze byla zpracována jeho historie z hlediska historiků i filatelistů zajímavou a záslužnou publikací, která dosud v naší literatuře chyběla.